

ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ

УДК 027.7(477.53)Бібліотека імені М.А. Жовтобрюха: [378.6:37(477.53)
ПНПУ імені В. Г. Короленка

Степаненко М. І.

доктор філологічних наук, професор,
ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,
м. Полтава

БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ М. А. ЖОВТОБРЮХА В НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

Схарактеризовано коротку історію та сьогодення бібліотеки імені М. А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, проаналізовано результати науково-інформаційної роботи, спрямованої на забезпечення науково-освітнього процесу університету. Вирізнено інноваційні форми та методи роботи, зокрема представлено здобутки наукової спільноти університету у світовому науковому просторі. Акцентовано увагу на пріоритетних напрямках роботи з надання вільного доступу до інформації. Виокремлено стратегічні тенденції розвитку університетської книгозбірні.

Ключові слова: бібліотека закладу вищої освіти, власні колекції, веб-сайт бібліотеки, інституційний репозитарій, електронні ресурси, інноваційні технології, вільний доступ до інформації.

Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка ось уже понад століття є невичерпним джерелом знань і скарбницею мудрості для науковців та студентів вишу. Вона розпочала своє існування з відкриттям Полтавського учительського інституту 1914 року. На той час її фонд нараховував 873 книги. Було створено дві книгозбірні – фундаментальну й учнівську.

Нині бібліотека – навчальний, науковий, культурно-просвітницький, інформаційно-комунікаційний центр університету. Функціонують 4 абонементи та 4 спеціалізовані читальні зали на

320 посадкових місць. У читальному залі використовуються технології Wi-Fi. Особливою гордістю є читальний зал періодичних видань, який налічує понад 100 тисяч примірників журналів та понад 2 тисячі комплектів газет. Фонд щорічно поповнюють новою періодикою.

Сформовано універсальний фонд із понад 612 000 примірників як на традиційних паперових, так і на електронних носіях інформації. З-поміж книжкового багатства – майже 15000 документів пам'яток книжкової культури (перша пол. XVIII – 30-ті роки XX ст.). Це унікальні, раритетні видання. Вони – гордість не лише бібліотеки та університету, а й усього Полтавського краю. Також у фонді рідкісних і цінних видань бібліотеки є власні книгозбірні: історика Петра Голубовського, славіста Михайла Жовтобрюха, письменника Панаса Мирного, мовознавця Миколи Степаненка, літературознавця Григорія Сивокона, історика, філософа Володимира Пашенка, філолога Ігоря Гуріна (США), географа Григорія Коваленка, краєзнавця, літературознавця Петра Ротача. Понад півтори тисячі книг із дарчими написами та автографами відомих письменників, педагогів, мовознавців, літературознавців, істориків, громадських діячів. Значна частина з подарованого побачила світ у XIX й XX століттях.

За роки існування бібліотека стала основним джерелом інформаційного забезпечення студентів, науково-педагогічних працівників і співробітників, а також центром інформаційного, методичного забезпечення освітнього та наукового процесів, потужною платформою для підвищення культурного рівня студентів.

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій докорінно змінюються функції бібліотеки. 2003 року впроваджено автоматизовану інформаційну бібліотечну систему «УФД/Бібліотека». Пріоритетним завдання автоматизації є наповнення електронного каталогу, який забезпечує швидкий і якісний доступ до інформаційних ресурсів. Нині він містить понад 460000 бібліографічних описів.

Функціонує власний web-сайт бібліотеки (lib.rnpu.edu.ua), який виконує інформаційно-довідкову функцію, презентує університет, дає змогу цілодобово працювати з інформаційними електронними ресурсами віддаленого доступу і з власними (навчальними, методичними та науковими виданнями університету), а також користуватися електронним каталогом. На сайті подано інформацію про нові надходження літератури, перелік періодичних видань, які отримує книгозбірня; висвітлюються но-

вини, події, соціокультурні заходи, що відбуваються в бібліотеці. За 2017 рік на сайті розміщено 1478 дописів. Популярністю у віддалених відвідувачів користуються послуги «Віртуальна довідка», електронна доставка документів (ЕДД). Бібліотека має власну сторінку в соціальній мережі Facebook.

На сучасному етапі розвитку науки й освіти особливого значення набуває вільний доступ до інформації (OPEN ACCESS), що сприяє активному використанню цифрових сховищ і архівів. Пріоритетним напрямком роботи бібліотеки є надання вільного доступу до інформації. Сайт книгозбірні пропонує покликання на безкоштовні наукові бази даних, електронні бібліотеки, колекції журналів, інформаційні портали, пошукові сервіси. У рубриці «OPEN ACCESS» можна ознайомитися з 46 web-ресурсами відкритого доступу, а саме: BASE; De Gruyter; Наукова періодика України; Open Directory Project (ODP, Відкритий Каталог (ODP)); Directory of Open Access Journals; Electronic Journals Library; Open J-Gate-OAiste; Open DOAR; Arxiv; Socionet; SSRN; Cambridge Journals (Cambridge Open Option); Oxford Journals (Oxford Open – optional open access model); Nature Publishing Group; Royal Society of Chemistry (RSC) – (RSC Open Science); Springer (Open Choice); Taylor and Francis (i Open Access); World Scientific – (World SciNet OPEN ACCESS); Wiley-Blackwell та інші.

З метою забезпечення наукової спільноті можливістю доступу до світових досліджень бібліотека організовує роботу з надання тестового доступу до авторитетних електронних наукових баз даних Scopus (2013 р.); Web of Science Core Collection (2016–2017 рр.); EBSCO (2017 р., 2018 р.).

Після проведення конкурсного відбору (Наказ Міністерства освіти і науки України № 1116 від 03.08.2017 р.) нашому університету надано безкоштовний доступ до наукової бази даних Scopus від 1 листопада 2017 року до 31 жовтня 2018 року (Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.09.2017 р. № 1286 «Щодо надання доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться в сфері управління Міністерства освіти і науки України, до наукометричних баз даних»).

В умовах сучасного інформаційного суспільства особливої ваги набуває інформаційна підтримка науково-дослідної діяльності університету. Від 2013 року функціонує мережевий сервіс відкритого доступу «Інституційний репозитарій» як відкритий цифровий архів інтелекту-

альної творчості науковців Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка – «IRPNU» (Institutional Repository of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University). Він містить статті наукових видань вишу, матеріали конференцій, монографії та інші видання (налічує понад 9400 документів). Цьогоріч поповнився патентами й авторськими свідоцтвами. Репозитарій університету зареєстровано та репрезентовано в міжнародних наукових реєстрах (Directory of Open Access Repositories [Open DOAR]; Registry of Open Access Repositories [ROAR]; Open AIRE; Ranking Web of Repositories).

У серпні 2018 р. опубліковано «Прозорий рейтинг світових репозитаріїв» «TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles». До рейтингу кращих репозитаріїв увійшов наш репозитарій. Платформа Google Академія проіндексувала 6320 електронних ресурсів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

У сучасних реаліях бібліотека імені М. А. Жовтобрюха розширює спектр своїх послуг. У 2016 році спроектовано стратегічний напрям діяльності з вивчення та впровадження в діяльність бібліотеки методів наукометричного й бібліометричного аналізу інформаційних потоків. Книгозбірня ініціювала заходи з оптимізації та представлення здобутків науково-педагогічних працівників університету в популярних спеціалізованих наукових сервісах. Створено сектор інновацій та підтримки наукових досліджень, який організовує діяльність з оптимізації академічної присутності нашого вишу в усесвітній Інтернет-мережі, сприяє входженню до світової наукової спільноти, поліпшенню показників публікаційної активності й цитованості авторів та зростанню наукового потенціалу вишу. Працівники бібліотеки створюють профілі вчених, проводять семінари, тренінги з користування міжнародними наукометричними, бібліографічними та реферативними базами даних, надають допомогу з оформлення списків використаних джерел за міжнародними стилями цитувань та з інтегрування видань до БД, консультують зі створення профілю дослідника, ID-автора чи присвоєння міжнародного ідентифікатора дослідника в реєстрі ORCID, інформують про наукометричні показники, знайомлять наукову спільноту з особливостями інтеграційних процесів з метою публікаційної активності та цитування. Нині в науковому Інтернет-сервісі Google Академії створено 312 бібліометричних портретів

науковців Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, які представлено на порталі «Бібліометрика української науки» та на сайті бібліотеки в рубриці «Науковцям». Ведеться робота зі створення профілів університету та факультетів.

Бібліотека сприяє входженню наукових видань до міжнародних баз даних. Фахові видання університету «Естетика та етика педагогічної дії», «Педагогічні науки», «Рідний край», «Психологія і особистість», «Філологічні науки», «Філософські обрії», «Біологія та екологія», «Історична пам'ять», «Українська професійна освіта», «Витоки педагогічної майстерності» зареєстровано в науковому сервісі Google Академія. Систематично ведеться спільна робота з корегування та наповнення їхніх профілів.

Під час підготовки високопрофесійного спеціаліста особливого значення набуває питання академічної доброчесності. Бібліотека імені М. А. Жовтوبرюха активно долучається до формування академічної культури, проводить семінари, на яких витлумачує принципи академічної доброчесності, правильного цитування джерел, консультує з питань управління бібліографічною інформацією та використання мереж наукової комунікації, реалізує заходи зі сприяння академічній доброчесності із застосуванням сучасних програмних продуктів та використанням антиплагіатних систем. У бібліотеці встановлена Антиплагіатна Інтернет-система StrikePlagiarism.com – онлайн інструмент, створений для перевірки текстових документів.

Широке визнання університетської спільноти здобули підготовлені спільно з кафедрами видання біобібліографічних покажчиків серії «Науковці університету»: «Володимир Пащенко», «Юрій Калязін», «Віктор Лагно», «Професор Ніна Тарасевич», «Віктор Ревегук», «Марина Вікторівна Гриньова», «Григорій Левченко», «Олександр Руденко», «Професор Микола Степаненко», «Олександр Єрмак», «Жученко Володимир Семенович», «Валентина Титаренко», «Григорій Джурка». Видання покажчиків започатковано 2010 року до 100-літнього ювілею Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка з метою популяризації наукових і творчих здобутків професорсько-викладацького складу.

Провідне місце з-поміж форм соціокультурної діяльності бібліотеки посідає організація відкритих переглядів та оформлення книжково-ілюстративних і віртуальних виставок, творчих зустрі-

чей, презентацій книг, які сприяють знайомству з бібліотечними фондами, популяризації кращих творів, рекламуванню досягнень університету тощо.

Колектив книгозбірні систематично й натхненно працює в напрямі формування, оновлення, актуалізації книжкового фонду та його ефективного використання, покращення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, запровадження новітніх інформаційних технологій, бібліотечних послуг.

Stepanenko M. I.

Doctor of Philological Sciences, professor, rector of
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University
Poltava

The M. A. Zhovtobriukh library at the scientific-educational sphere of the university

The article focuses on peculiarities of historical background and today's operation of the M. A. Zhovtobriukh library of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University. The results of scientific-information activities providing with scientific-educational process in the university were thoroughly examined. Innovation forms and methods of such activities were ascertained in succession. The library importance and functional potential to represent university scientists' achievements in the world science was under deep analysis. Core attention was paid to priority branches, to information open access in particular. The main tendencies of university library development were logically qualified.

Key words: *library of higher education institution, proper collections, library website, institution repository, electronic resources, innovation technologies, information open access.*